

KELTAINEN KIRJASTO

**KIM
LEINE**

**PUNAINEN
MIES, MUSTA
MIES**

KELTAINEN KIRJASTO

KIM LEINE:

Ikuisuusvuonon profeetat (2013, suom. 2014)

Kuilu (2015, suom. 2018)

Punainen mies, musta mies (2018, suom. 2019)

KIM LEINE

Punainen mies,
musta mies

Suomentanut

KATRIINA HUTTUNEN

TAMMI
HELSINKI

Tanskankielinen alkuteos *Rød mand / sort mand* ilmestyi 2018.

Copyright © Kim Leine & Gyldendal, Copenhagen 2018.

Published by agreement with Gyldendal Group Agency.

Suomenkielinen laitos © Katriina Huttunen ja Tammi 2019

Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

Painettu EU:ssa

ISBN 978-952-04-0393-5

*Omistettu Inge Kystille,
ystävälleni, esilukijalleni,
anopilleni*

Jumala tahtoi koetella Aabrahamia ja sanoi hänelle: "Ota mukaasi ainoa poikasi Isak, jota rakastat, ja vie hänet Morian maahan ja uhraa hänet siellä polttoubriksi vuorella, jonka minä sinulle osoitan."

SØREN KIERKEGAARD: *Pelko ja vavistus*

Luther luki tämän tarinan perheelleen kerran kotihartaudessa. Kun se oli lopussa, sanoi Käthe: "Minä en usko sitä. Jumala ei olisi kohdellut sillä tavoin hänen poikaansa!" "Kyllä vain, Käthe", vastasi Luther, "niin hän teki."

ROLAND H. BAINTON:

Tässä seison. Martti Lutherin elämä

Sisällys

Prologi 11

I. OSA: SUURI SUUNNITELMA 19

1. Kohtaaminen Dyrenhavenissa 21

2. Parituksia 40

3. Neitsytmatka 59

2. OSA: IMPERIUM DANIA 87

1. Vieras 89

2. Paras mahdollinen maailma 111

3. Kaksoiskuningas 126

4. Päästä meidät pahasta 146

5. Mikään inhimillinen ei ole minulle vierasta 168

6. Poika 185

7. Rukous neitsyt Titiuksen puolesta 201

8. Paholaisen temppuja 221

9. Kuoleman teatteri 241

10. Kirjeenvaihtoa 262

11. Kullan keittämisen taito 283

12. Agnete se kulkee Højelandin sillalla 303

13. Vaelluksia 322

14. Neitseellinen synnytys 344

15. Yöllinen keskustelu 366

16. Idästä kohottaa taas päivä tultaan 378

17. Viimeinen linna 396

18. Kaksintaistelu 414

19. Viimeinen kunnialauskaus 431

3. OSA: ISÄT JA POJAT	463
1. Nielsus Egidius Groenlandicus	465
2. Pieni perluustraatio	493
3. Niin kauan kuin hengitän, toivon	510
4. Mene tekel	539
5. Postinkantaja	558
6. Väisty, Saatana!	578
7. Neitsyt Katarinan virret	598
8. Pyhä Gertrud	610
9. Pyhä Hans	638

Epilogi	664
Henkilöluettelo	674
Jälkikirjoitus	676
Kirjallisuutta	678
Kiitokset	680

Prologi

Godthåbin saaristo, kesä 1724

Olen Aappaluttoq, Punainen. Voin käydä kaikkialla, niin kuin pappi sanoo, tosin ivallisessa mielessä, mutta totta se on, ja sen hän tietää erinomaisesti, vaikka hän ei koskaan suostukaan tunnustamaan sitä. Minussa on nimittäin reikä, ei pieremisreikä eikä syömisreikä eikä mikään muukaan niistä rei'istä, jotka voi nähdä, vaan näkymätön reikä, ja tämän reiän kautta voin vetäytyä itseeni kuin virranpyörre, joka syö itsensä, ja sitten päästän ulos henkeni, *tarnigani*, niin että se lentää ylös samaan aikaan kun itse makaan sidottuna ja tiedottomana lattialla. Ruumis on ihmisen lihallinen kuori, mutta sielu voi kulkea eetterissä niin kauas kuin haluaa. Voin käydä missä tahansa. Helppoa se ei kuitenkaan ole. Ruumiista irrottautuminen on tuskallista ja raskasta, se edellyttää kuoleman halveksimista, mutta kun olen riuhtaissut itseni irti ruumiista, kaikki sujuu helposti. Voin käydä menneisyydessä, sillä mennyt aika on kuin huone nykyajaksi kutsumamme ajan vieressä, ja on vain tiedettävä, miten seinän läpi tunkeudutaan. Myös tulevaisuus on tavallaan olemassa, mutta sen huoneet ovat vielä tyhjiä, eikä niissä ole mitään erityistä, ellei tyhjiydelle ole käyttöä. Kerran menin erääseen tule-

vaisuuden huoneeseen ja istuin siellä, kunnes menneisyys vyöryi ohi kuin hidas aalto. Tuntui kuin olisi nähnyt, miten kuvia heijastetaan seinälle, ilman että on itse sen osa. Voin myös käydä toisissa merkillisissä maailmoissa, missä kaikki on erilaista. Ehkä Jumala on luonut lukemattomia maailmoita, jotka ovat olemassa rinnakkain? Yhdessä maailmassa voi ihmisillä olla kolme päätä ja jalat selässä, niin että he makaavat kävellessään. Ei sitä tiedä. Minulla ei ole suoraa yhteyttä Jumalaan, mutta silti tiedän, että Hän on minun Jumalani vähintään yhtä paljon kuin papinkin. Uskon Isään Jumalaan, ja uskon hänen poikaansa Jeesukseen Kristukseen. Olen nähnyt, miten hänet naulattiin kiinni pitkällä vinoilla nauloilla, olen kuullut lihan pehmeän huokaisun, kun rauta tunkeutui siihen, olen kuullut Vapahtajan voihkeen ja valituksen ja nähnyt, miten sotilaat kiskoivat köysiä ja nostivat pystyyn ristit, joilla hän ja ne kaksi rosvoa riippuivat, ja olen kuullut, kun häntä pilkattiin ja pistettiin. Minulla ei ole mitään sitä vastaan, että kristityt ovat tulleet tähän maahan. Se on vain hyvä, niin uskon, sillä villimiehen elämä ei ole leikin asia. Jotakin on tehtävä meidän grönlantilaisten elinolojen kohentamiseksi. Suurin ongelma on siinä, miten kristityt tulevat tänne ja ovat täällä. Me grönlantilaiset olemme parempia kristittyjä kuin he, vaikka meitä ei olekaan kastettu.

///

Seison alhaalla rannassa ja näen veneen tulevan lähemmäs. Purje, neljä soutajaa ja pappi ja hänen kaksi poikaansa. Käsi-
varsillani pitelen lastani, ainoaa poikaa, joka minulla on jäljellä. Minun on pakko antaa hänet pois. Muuten hän kuolee. Hänen äitinsä kuoli viikko sitten. Vaimoni kuihtui hitaasti pois, kieltäytyi silkkaa uppiniskaisuuttaan syömästä ja juomasta. Hän halusi

kuolla. Vaimon kosto minulle. Hänessä ei ollut mitään vikaa. Hän vain ei halunnut elää. Ei ainakaan minun kanssani. Tartuin häneen, ravistelin häntä, huusin hänelle, anelin ja rukoilin ja itkin, mutta mikään ei auttanut. Hän vain hymyili. Kiroan sinut, paholainen, hän kuiskasi ja käänsi minulle selkänsä. Ne olivat hänen viimeiset sanansa.

Minähän rakastin sinua, sanoin. Puhuin kuolleelle naiselle.

Poikani nimi on Paapa. Hän oli silloin kymmenen talvea vanha. Toiset lapset olivat kuolleet yksi toisensa jälkeen. Jäljellä olimme vain poika ja minä. Olin vienyt hänet tanskalaisten pie-
neen asuinpaikkaan ulkosaaristoon. Pappi Albert Top, Egeden apulainen, oli valmistanut meidät kasteelle. Hän oli opettanut meidät lukemaan ja kirjoittamaan. Hän oli lukenut kanssamme Isä meidän -rukouksen. Sitten tuli ongelmia. Egede ei suostunut antamaan meille kasteen sakramenttia. Hänen mielestään emme olleet vielä valmiita. Hän sanoi, että heti kun meidät olisi kastettu, lähtisimme pois ja jatkaisimme elämäämme villimiehinä. Sillä tavoin me häpäisisimme sakramentin. Silloin otin pojan mukaani, panin hänet taakseni kajakkiin ja meloin matkoihini.

Vaimoni ei ollut kiinnostunut kristinuskon sanomasta. Hän ei ollut mukanamme tanskalaisten luona vaan otti itselleen sillä aikaa toisen miehen. Tapoin miehen. Eräänä päivänä sain hänet kiinni merellä, vedin hänet pois kajakista ja heitin veteen, niin että hän hukkui. Kajakin otin mukaani. Se oli hyvä kajakki. Teko ei tietenkään ollut kovin kristillinen. Oikeastaan ei myöskään erityisen grönlantilainen, mutta se tuntui hyvältä. En edes ollut kristitty vaan muukalainen maanmiesteni keskuudessa, olin ollut siitä lähtien kun minut oli vihitty henkien manaajaksi. Jos pappi olisi kastanut minut, en olisi tehnyt sitä. Silloin olisin voinut vapautua tästä pakanallisesta pimeydestä, joka on ollut sekä vahvuuteni että heikkouteni.

Sitten kävin hakemassa vaimoni, otin hänet takaisin, heitin hänet kuolleen miehen kajakkiin ja raahasin kotiin asuinpaikkaan, jossa poikani odotti. Ajattelin että meidän olisi hyvä olla keskenämme, tutustua toisiimme uudestaan, antaa toisillemme anteeksi. Mutta siellä hän päätti kuolla. Ja niin hän kuoli.

Olen Aappaluttoq. Punainen. Sen nimen otin silloin monta vuotta sitten, kun tulin alas tunturista salaisine tietoineni. Sitä ennen minulla oli toinen nimi, ihan tavallinen nimi, jota tuskin enää muistan, riekko tai kettu tai sen sellainen. Sitten minut vihittiin henkien manaajaksi, ja silloin otin tai sain uuden nimen. Nyt olen henkien manaaja. Siksi tanskalaiset minua kutsuvat. Meille grönlantilaisille olen *angakok*. Tiedän sellaista, mitä muut eivät tiedä eivätkä haluakaan tietää. Niin se on. Tiedän muun muassa sen, että tanskalaiset ovat tuoneet mukanaan jotakin suurempaa ja parempaa kuin sen, mitä he itse ovat. Kristinuskon. Surkea laiva voi olla lastattu jollakin arvokkaalla.

Kun vaimoni oli kuollut, poikani terveys alkoi heiketä. Hän ei suostunut syömään ruokaa, jota panin hänen eteensä. Se sai minut epätoivoiseksi.

Mikä sinua vaivaa? kysyin. Miksi et halua syödä?

Hän sanoi niin, poika kuiskasi kuivin huulin.

Kuka?

Äiti.

Mitä hän sanoi?

Hän sanoi, että minun pitäisi tehdä niin.

Näännyttää itsesi nälkään?

Niin.

Keltainen iho. Mustat silmäanaluset. Vain luuta ja nahkaa.

Tein voitavani. Yritin ujuttaa pojan suuhun ruokaa, mutta hän puristi huulensa yhteen. Hänen voimansa hiipuivat päivä päivältä. Lopulta hän menetti tajuntansa. Hänen sydämensä löi

vielä, nopeasti ja lepattaen, se hakkasi kylmän ihon alla. Silloin huomasin merellä veneen, pienen sluupin, kokassa seisovan mustakaapuisen papin ja hänen kaksi nuorta poikaansa. Niinpä menin taloon ja hain pojan.

Kun vene kahahtaa rantahiekkaan, Egede hyppää maihin. Hän kääntyy poikiensa puoleen.

Jääkää sinne.

Hän tulee luokseni.

Tunnen sinut, hän sanoo. Olet yksi niistä, joita Top opetti viime talvena.

En vastaa.

Mikä lasta vaivaa? hän kysyy.

Poikani on sairas, sanon tanskaksi, ja se yllättää hänet. Poikani on kuolemaisillaan. Ottaisitko hänet?

Siihen hän ei vastaa. Hän kysyy: Entä lapsen äiti?

Kuollut, sanon. Eikö pappi voisi ottaa poikaa? Teillähän on tapana huolehtia sairaista lapsista ja hoitaa heitä.

Niin, mehän suorastaan hukumme pakanalapsiin, hän sanoo. Niitä tulvii ehtymättömästä lähteestä. Vaimoni niitä haluaa. Ne ovat nyt hänen hupiaan ja ajankuluaan. Mutta juuri nyt meillä on täyttä.

Pidän pintani. Menen papin luo, poika retkottaa velttona käsivarsillani. Nostan häntä pappia kohti.

Jeesuksen nimeen, ottakaa hänet.

Pappi katsoo poikaa. Tiedän hyvin, mitä hän ajattelee. Hän ajattelee ristiltä alas otettua Vapahtajaa, ja se ärsyttää häntä. Hän huokaa.

No, hyvä on, Herran nimeen. Vie hänet veneeseen.

Lasken pojan varovasti veneen pohjalle, mutta kun aion itse kiivetä kyytiin, Egede painaa kämmenen rinnalleni ja tönäisee minut takaisin.

Vain poika.

Minun on saatava olla poikani kanssa.

Egede pudistaa päätään. Voit tulla katsomaan häntä. Sinähän tiedät, missä me asumme.

Niin he purjehtivat kotiin. Katson heidän peräänsä, kunnes he katoavat näkyvistä. Sitten menen takaisin teltaan. Nyt olen yksin maailmassa. Se on ehkä ainoa asia, minkä ymmärrän.

Kun käyn parin kuukauden kuluttua tanskalaisten asuinpaikassa, näen pojan heti. Hän on parantunut. Tulen iloiseksi. Mutta kun yritän mennä hänen luokseen ja ottaa hänet syliin, Egede työntyy väliimme.

Mitä asiaa? hän kysyy. Sinulla ei ole täällä mitään tekemistä. Tulin hakemaan poikaani, sanon.

Hänet on nyt kastettu. Hän on kristitty. Hyvä poika onkin. Hänestä voi olla minulle hyötyä lähetystyössä.

Egede laskee kätensä pojan olkapäälle kuin suojellakseen häntä minulta. Poika ja pappi katsovat minua, ja minä katson poikaa.

Menehän nyt, Egede sanoo.

Et voi varastaa poikaa minulta, sanon.

Frederik Christian, hän sanoo ja katsoo poikaani. Mitä haluat? Haluatko seurata pakanaisääsi vai jäädä luokseni?

Paapa katsoo minua. Hänen katseensa on hyvin tumma ja totinen. Hän pudistaa päätään.

Näethän itsekin, Egede sanoo hymyillen.

Frederik Christian? sanon. Mikä nimi se on?

Se on hänen kristitty nimensä, Egede sanoo. Hän kuuluu nyt minulle.

Tulen takaisin hakemaan hänet, sanon.

Jos teet sen, ammun sinulle kuulun takapuoleen, hän sanoo.

Menen kajakkiin ja melon kotiin. Palaan monta kertaa hake-
maan poikaani, mutta pappi ei suostu antamaan häntä minulle.
Yritän irrottaa hänet papin käsistä, mutta Egede lyö minua nyr-
killä, ja nousen pystyyn verissä päin. Sen jälkeen en näyttäydä
tanskalaisten luona pitkään aikaan. Pysyttelen kotona. Minun
on pakko olla yksin, kerätä voimia.

Myöhemmin Paapa konfirmoidaan. Hän kasvaa ja viihtyy.
Näen häntä silloin tällöin. Sitten hän kuolee. Mutta se tapah-
tuu vasta monta vuotta myöhemmin. Se on välttämätöntä. Vain
menetys on ikuista.

Ennen kuin joku kuolee, häntä surraan etukäteen. Kaiken
elävän on kuoltava. Sureminen alkaa syntymän hetkellä. Jopa
Jumala on kokenut ikuisen surun uhrattuaan sen, mitä eni-
ten rakasti. Ja nyt hän antaa ihmisten kärsiä samaa. Elämä on
Jumalan kosto siitä onnettomuudesta, jonka hän on langettanut
itselleen.

Voisi luulla, että kun suree etukäteen suurimman osan elä-
mästä, onnettomuus tuntuisi lopulta helpotukselta. Mutta
niin ei ole. Suru on vain uuden surun alkusoitto. Silloin syntyy
eläin, Surueläin, ja se kiemurtelee ja kirkuu kivusta syntyessään.
Surueläin on maannut itsensä, siittänyt itsensä ja synnyttänyt
itsensä.

Kun joku toinen kuolee, ihminen kuolee itsekin. Hän halkeaa
pituussuunnassa, ja kuolemanvirta Styks virtaa hänen lävitseen
tulena ja jäänä. Hän jakaantuu kahtia, eikä niitä puoliskoja voi
koskaan yhdistää. Punainen mies, Musta mies.

1. osa

Suuri suunnitelma

1.

Kohtaaminen Dyrenhavenissa

Ylitimme 64. leveysasteen ja saavuimme hyvään ja turvalliseen satamaan niin kutsutun Baals Revierin ulkopuolelle Grönlannin länsirannikolle. Ennen kuin pääsimme maihin noin kahdenkymmenen kilometrin päässä sieltä, luoksemme tuli joukko grönlantilaisia pienillä veneillään. Täällä kohtasin ihmisiä, joiden vuoksi olin nähnyt niin paljon vaivaa. Ensivaikutelman perusteella he näyttivät surkuteltavilta, ja sellaisia he olivatkin, surkuteltavia ja viheliäisiä ihmisiä, sillä mikä on kurjempaa kuin olla ilman tietoa Jumalasta? En voinut muuta kuin huokaista sekä heidän että itseni puolesta.

HANS EGEDEN PÄIVÄKIRJASTA, 1721

Iltapäivällä, toisena perjantaina pääsiäisen jälkeen, 16. huhtikuuta 1728, Kööpenhaminan vanha linna avaa suunsa ja paiskaa sen kiinni. Ulos vierivät parivaljakon vetämät umpivaunut. Niistä puuttuvat kaikki tunnusmerkit ja monogrammit, ja niiden ikkunoissa on verhot. Ikkunalaudalla verhon alla lepää kalpea pisamainen käsi, jossa on sinettisormus. Pukilla istuu kuskin vieressä palvelija hattu päässä ja yllään musta livree, ja

takaluukun pienellä tasanteella seisoo nuori lakeija pitkät hiukset hulmuten. Hevoset, kaksi tammaa, ovat valkoisia, samoin kuin linna, joka on juuri sylkäissyt ne ulos. Hevosenkengät ja vaunujen raudoitettut pyörät jymisevät hauraalla puusillalla, joka vie vallihaudan yli linnanpihalle. Kiveyksellä ääni muuttuu tasaiseksi metalliseksi kopinaksi. Vaunut huojahtelevat sohjossa, kun kuski lyö piiskalla usuttaakseen hevoset kääntymään vasemmalle portin ja kanslerinviraston rakennusten välisestä kapeasta solasta linnan pihalla kulkevien muiden umpivaunujen, kippivaunujen ja avovaunujen sekaan. Vaunut työntyvät sulavasti ja aavistuksen verran uhkarohkeasti kaksien vaunujen välistä ja lähtevät keinahtelemaan Højbron sillan yli, saapuvat Amager Torville ja pysähtyvät liikennenuuhkaan kojujen lomassa. Parivaljakon molemmat hevoset tömistelevät kärsimättömästi. Käsi katoaa ikkunasta.

Näitkö tuon? kysyy nuori talonpoika isältään työntäessään kärryillä tynnyreitä.

En, mitä? isä kysyy.

Siinä meni kuninkaamme.

Näet näkyjä, poika.

Etkö erottanut sormusta?

Parivaljakon matkustaja näkee ja kuulee heidät, mutta sitten he ovat poissa. Hän hymyilee. Alamaisia, hän ajattelee. Miten merkillisiä he ovatkaan.

Vaunut jatkavat matkaa kohti Nørre Portia, ja pian sen jälkeen ne ovat maaseudulla. Sinettisormusta kantava matkustaja vetää verhon sivuun kädensyrjällä ja katsoo ulos.

Kevät, hän ajattelee ihastuneena. Sama ihme jok'ikinen vuosi.

Hänen korvissaan kaikuu vieläkin menuetti, jota hänen narrinsa soitti klavikordilla sillä välin kun hän vaihtoi ylleen ratsastuspuvun. Sen sulavuus ja tyylikkyys, toisaalta ankara

Norjalainen KIM LEINE (s. 1961) pakeni menneisyyttään Grönlantiin, missä hän eli viisitoista vuotta ja kulki oman matkansa pimeyden ytimeen. Sittemmin tanskalaistuneen Leinen neljäs romaani *Ikuisuusvuonon profeetat* voitti vuoden 2013 Pohjoismaiden neuvoston kirjallisuuspalkinnon. Kursailematomalla tyylillään historiaa eläväksi tekevä Leine kirjoittaa vakavista aiheista pilke tiukasti silmäkulmassa.

Kauhistava komedia Grönlannin ensimmäisestä siirtokunnasta, sen hatarista perustuksista ja makaaberista lopusta. Kenen jumala auttaa paikassa, jossa meri on lähellä, taivas kaukana ja lähimmäinen kaikkein pahin?

”Haastava, yllättävä, vuoroin brutaali, vuoroin elegantti ja elegantti. Klassikko.”
LA REPUBBLICA

”Mustan huumorin sävyttämistä suurromaaneistaan tunnettu Kim Leine ei epäröi yhdistellä lajityyppejä. Hänen kirjoissaan kohtaavat ylhäinen ja alhainen, kristallinkirkas proosa ja hupaisa tarinaniskentä, kaikki mitä tarvitaan ihmisyyden kuvaamiseen, koko sen kauneudessa ja kauheudessa.”
SØREN GYLDENDAL -PALKINNON (2019) MYÖNTÄMISPERUSTEISTA

Päälllys: Jussi Kaakinen

